

DONELAIČIO ŽEMĖ

LEIDŽIA
KRISTIJONO DONELAIČIO
DRAUGIJA
Laikraštis įsteigtas 1992 m.

2012 m.
I pusmetis
Nr. 1-2 (205-206)

Kristijonas Donelaitis
1714 - 2014

Šiauliečių gėlės Donelaičiui

Apie tradicinę pavasarinę talką
Kristijono Donelaičio muziejuje
Tolminkiemyje rašoma 6 psl.

Tolminkiemis. K. Donelaičio
bažnyčioje-muziejuje altorių
puošia Poeto portretas

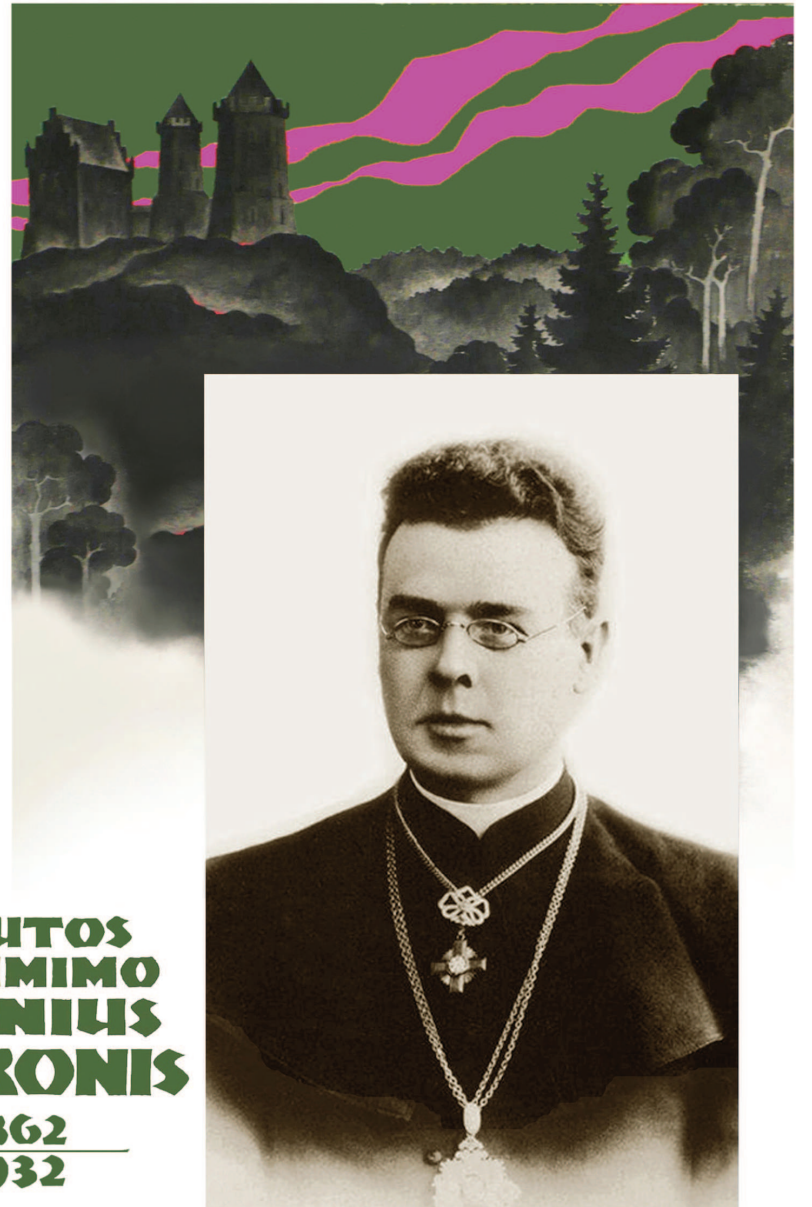
Dail. E. Varnas
Izolinės Lingienės nuotrauka

Kristijono Donelaičio palikimo ekspertai rengdami Poeto 300-ųjų gimimo metų minėjimo valstybinę programą tikėjosi, jog ir visuomenė savo iniciatyva įvairiais renginiais paminės didžio Poeto reikšmingą sukaktį. Ir štai laikraštį pasiekė malonus straipsnis, kuriuo sūduviai praneša, kad ėmėsi įgyvendinti Donelaičiui skirtą tęstinį projektą „Donelaičio Lietuva“.

Straipsnis apie tai išspausdintas 7 psl.

Jaunieji Keturvalakių projekto „Donelaičio Lietuva“ dalyviai

**TAUTOS
ATGIMIMO
DAINIUS
MAIRONIS**
*1862
†1932

Maironis

Maironis, nepanoktas tautos žadin-
tojas, kurio 150 metų sukaktį nūnai mi-
nime, prabilęs carinės Rusijos juo-
džiausios spaudos laikais, 1885
metais eilėraštyje „Miškas užia“ su
skausmu rašė:

Girios tamsios, jūs galingos,
Kur išnykote, plačiausios?
Dienos praeities garsingos,
Kur pradingote, brangiausios?

Miškas verkia didžiavryių:
Baisūs kirviai jas išskynė;
Verkia Lietuva didvryių:
Jų neprikelia tėvynė.

Poetas, priminęs tėvynės garbingą
praeitį, reiškia viltį ir karštą troškimą,
jog atsibus tėvynės sūnūs:

Kas mums praeitį gražintų
Ir jos garsą, ir jos galią?
Kas tuos kaulus atgaivintų,
Kur po žemėmis išbalė?

Atsibus tėvynės sūnūs,
Didžią praeitį atminę;
Pagimdys vargai galiūnus,
Ugnimi uždegs krūtinę!

Maironio eilės kartu su Jono Basa-
navičiaus „Aušra“, Vinco Kudirkos

„Varpu“ žadino tautą atgimimui. Eilė-
raščių „Miškas užia“, „Milžinų kapai“,
„Jau slavai sukilo“, „Kur bėga Šešu-
pė“, „Lietuva brangi“ žodžiais Juozo
Naujalo ir Česlovo Sasnausko sukur-
tos dainos skambėjo lietuvių slaptuo-
se vakaruose. Nors poeto vizijos tapo
kūnu 1918 m. – pakilusi lietuvių tauta
atkūrė savąją valstybę, – istorija dar
žiauriau pasikartojo 1940 metais Lie-
tuvą vėl užgrobus Rusijos imperijai, tik
šį kartą pasivadinusiai Sovietų Sąjun-
ga. Ir vėl Tėvynės sūnūs dėjo galvas
už laisvę.

Sovietinės okupacijos metais Mai-
ronio poezija buvo dvasinės atgaivos
šaltiniu, o „Lietuva brangi“ giedota
kaip himnas. Vytautas Landsbergis,
Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos-At-
kuriamojo Seimo pirmininkas ir vals-
tybės vadovas, kalbėdamas apie Ko-
vo 11-osios nepriklausomybės atkū-
rimo akto paskelbimo aplinkybes, sa-
kė: „Jeigu galėjo jie, tie dešimtys
tūkstančių jaunų vyrų, sunaikintų po-
kario metais Lietuvos miškuose, kai
laimėti tada nebuvo jokios vilties, tai
kodėl negalėtume dabar mes?“. Mes
– tai drąsūs Sąjūdžio žmonės, protu
ir širdimi suvokę Maironio žodžius: „
... kas tėvynę praras, antros neišmels
apgailėję“.

Steponas Lukoševičius

Kristijonas Donelaitis
1714 - 2014

Donelaitis prisikels tik jubilejui?

Leonas Stepanauskas,
„Donelaičio žemei“ iš Berlyno

Artėjančios lietuvių grožinės literatūros pradininko Kristijono Donelaičio 300-tosios gimimo metinės (2014 m.) tampa svarbia tema ir Vokietijos baltistų mokslinio susivienijimo „Baltistenkreis zu Berlin“ darbe. Humboltų universitete š.m. gegužės 5 dieną vykusioje konferencijoje, jau net 111-oje nuo susivienijimo įkūrimo 1964 metais, diskutuojant pasigirdo ir toks klausimas: ar lietuviai savo žymų poetą „prisikels“ tik jubiliejiniais metams?

Kilti tokiai minčiai būta priežasties. Šiame tekste tai aptarsime gerbiamo svečio iš Lietuvos taja tema pateiktą informaciją ir pasakytas mintis. Bet konferencijoje džiugiausi buvo šio vokiečių baltistų susivienijimo nario Gotfrydo Šneiderio (Schneider) pasakyti žodžiai, atsinešusio jau įpusėto Kristijono Donelaičio poemos „Metai“ naujo vertimo nemažą dalį. Tai buvo žinia, kad mėginama būtų poetui leisti vokiečių kalba prabilti ir naujajame amžiuje, o ją įgyvendinti žadanti viena didžiųjų šalies leidyklų.

Jau solidaus amžiaus sulaukęs vertėjas baltistas G.Šneideris lietuviams pažįstamas. Vienu metu, kaip profesorius-svečias, jis Klaipėdos universitete dėstė teologiją bei hebrajų ir graikų kalbas. Šis žmogus apdovanotas iš tikrųjų retais gabumais. Suartėjęs su Lietuva jis labai greitai išmoko ir lietuvių kalbą. Lyg ir kiltų klausimas, kodėl naujas „Metų“ vertimas į vokiečių kalbą vėl aktualus. Juk prieš pusamžį tai atliko Hermanas Buddenzigas (Buddensieg), taip pat puikus, talentingas žodžio meistras. Konferencijoje išgirdome, kaip į tai žvelgia naujas potencialus Kristijono Donelaičio svarbiausio kūrinio vertėjas. Jo argumentai: skubas laikas dabar greičiau pasiilgsta naujesnių vertimų *sava, artimesne* kalba. Tai visų pirma svarbu esą didiesiems grožinės literatūros veikalams. Dar vienas labai svarbus dalykas – Donelaičio genialaus veikalo akivaizdoje vertėjas privalo mokėti ne dvi, o... tris kalbas. Pirmausia tą kalbą, į kurią verčiama, bei tą, iš kurios verčiama (lietuvių). Galiausiai reikia įsisavinti ir *specifinę paties „Metų“ autoriaus kalbą*. Tai savita kalba. Ji, kaip retas kitas atvejis, itin glaudžiai susieta su poeto laikotarpiu, su Tolminkiemio parapijos klebono Donelaičio apylinkių kalba, tuo žemės lopeliu, net kaimu, kurio (tokio, koks tuomet egzistavo) jau nė žymės neliko... O dar ir su dideliu paties poeto įnašu... Įdomios ir kitos naujojo „Metų“ į vokiečių kalbą vertėjo mintys. Pasak jo, Donelaitis neturėjo net mažiausių ambicijų garsėti kaip poetas, kūrinių publikuoti. Jam pakako savo parapijos kaimų, tų žmonių, kurių sielovadininku jam teko būti. Geriausiu atveju šiuo tuo pasidalinta su savos profesijos kaimynų... Ir dar viena įdomi G.Šneiderio mintis: *visus atsakymus į klausimus apie Donelaitį mes galime rasti pačiuose „Metuose“*.

Konferencijoje neištartas dar vienas svarbus klausimas, nes jo ir nereikėjo... Kolegoms puikiai žinoma, kad dvidešimt pirmojo šimtmečio Donelaičio vertėjas į vokiečių kalbą turi retą legitimaciją savo sumanymui. G.Šneideris patsai – truputį Donelaitis. Jis

ilgus metus evangelikų bažnyčioje dirbo sielovados darbu. Tai teologas-istorikas, panašiai kaip Donelaitis, rūpinęsis rašyto ir ištarto žodžio talka dvasininko profesijai, gerai pažįstas ir pirmtakų per šimtmečius nueitą kelią. Gi savame gyvenimo kelyje garsėjęs ir meile giesmei... Tai iš tikrųjų stiprus pamatas.

Mokslinio susivienijimo pirmininkas profesorius Raineris Eckertas priminė, kad pagerbdami Kristijono Donelaičio 300-tąjį gimtadienį vokiečių baltistai prisimins ir savo pačių veiklos Vokietijoje atnaujinimo pen-

Humboltų universitetas Berlyne, kuriame į konferencijas susirenka Vokietijos baltistai. Kiemeliui priešais rūmus jaukumo suteikia nuolatos besibūriuojantys knyginkai, mainikaujantys ir prekiaujantys knygomis. Malonų į rankas paimti seniai išleista, nutrinta, daugelio skaitytą J.W. Geothės „Fausto“ tomelį, sako Janina Čepulytė, DŽ bendradarbė

kiasdešimtmetį. Tai taip pat susieta su anks-tesnėmis lietuvių būrų poeto gimimo (tuomet 250-osiomis) metinėmis. Netgi po tuo pačiu Humboltų universiteto stogu. Tai būta iniciatyvos šviesios atminties kalbininko Viktoro Falkenhano, dar ir paskutinio lietuvių kalbos mokytojo prieškariniame Karaliau-

Vydūnas čia ir dabar

Dr. Vacys Bagdonavičius

Pranešimas skaitytas LR Seime 2012 m. kovo 28 d. vykusioje Kultūros dienai skirtoje diskusijoje „Kultūros prioritetas visuomenės gyvenime“

Vokietijai pripažinus Lietuvos nepriklausomybę, 1918 m. balandžio 10 d. Vydūnas pasiuntė sveikinimą tuometiniam Lietuvos Tarybos pirmininkui A.Smetonai. Jame mąstytojas pabrėžė tikėjimą, kad „Amžinoji Apvaizda yra pasirinkusi Lietuvą aukštam uždaviniui – būti pasaulyje viena aiškiausių žmoniškumo reikėjų“. Jis išvėlgė priespaudų nuvargintoje, karo dar labiau nuskurdintoje Lietuvoje tebesant daug „jaunatvės pasitikėjimo ir jaunatvės galių“ ir buvo įsitikinęs, kad „Lietuva yra šalis, kurioje žmogus tikrąjį žmoniškumą labai aukštai stato“.

Sugebėjusi išsaugoti tikrąjį žmoniškumą per visas priespaudas ir vargus, tauta nusi-pelnusi Amžinos Apvaizdos patikėtos kilnios misijos – tuoju žmoniškumu paveikti prieštaravimų draskomą pasaulį, o tai misijai atlikti ir esanti suteikta laisvė. „Kiekvienam tautos vaikui priderėtų mąstyti apie tai, kam mūsų tauta nebeprisklausoma [...], kam suteikta jam ir visai tautai laisvė“, – išpės mąstytojas laisva tapusios Lietuvos žmogų.

„Mes laisvi, jeib ką reikštume. Ir mes laisvėsime, kiek mes reikšime. Jeigu to nebus, tai pasaulio padėtis vėl virs tokia, kad nebebus vietos gyventi, nebebus sąlygų mūsų gyvybei augti ir stiprėti bei išgalėti“, – jau išpėdamas apie galimas tautos laisvei grėsmes vėliau kalbės mąstytojas savo leistame „Darbymetyje“. Čia pat jis su dideliu susirūpinimu konstatuos, kad tauta penktaisiais nepriklausomybės metais nei savo laisvės prasmės, nei jai tekusios misijos reikšmingumo dar nėra suvokusi, ir ragins kuo greičiau tą suvokimą išsiugdyti. „Mums rodo, kad mūsų tauta laisva. Ir nuolat girdime sakant, ji nepriklausoma. Bet skaidriosios akys mato, kad mūsų tauta tėra nepriklausoma gyvenimo paviršiaus dalykuose. Ir jos mato, kad ir tai laisvei gresia pavojus, kadangi kitos, būtent esmingosios, laisvės nėra“. Metams praėjus nuo šio nerimu pažymėto konstatavimo 1924 m. mąstytojas paskelbs jau beveik dėl gresiančio pavojaus išpėjantį straipsnį „Mūsų tautos gyvenimo krizis“.

Ko negero, mąstytojo „skaidriosios akys“, mačiusios, jog „nėra esmingosios laisvės“, išvėlgė to meto gyvenime ir kokia, anot jo, turėtų būti toji „esmingoji laisvė“. Visos negerovės, pasak mąstytojo, didžiąja dalimi kylančias dėl pačios laisvės klaidingų supratimo. Laisvę nemaža tautos dalis suvokusi, kaip galimybę nesivaržant siekti materialinių vertybių, hedonistinių malonumų, juos laikant prioritetiniais gyvenime, atsipalaiduoti nuo bendrų tautos ir valstybės interesų, hipertrofuoti individualius egoistinius siekius, pel-

čiaus universitete. Tiesa, naujas laikotarpis atnešė ir naujų sunkumų. Daug kas ribojama praktiško pritaikomumo masteliu. Jau žinoma, kad baltistikos mokslo giminėje Vokietijoje sumažėjo šios mokslo šakos židinių skaičius. Visur taupoma... Dabar daug ką lemia tik pavienių mokslininkų bei retesnių mokslo šakų atstovų entuziazmas. Geroji pusė – dabar baltistikos baruose aktyviai ir vaisingai bendradarbiaujama su laisvę atgavusiomis Baltijos valstybėmis.

Konferencijoje susipažinta ir pasidžiaugta, kad Kristijono Donelaičio kelyje esama ir daugiau gerų naujovių. Iš dalyvių rankų į rankas keliavo naujas gražus Kaliningrado srities PEN klubo leidinys – poeto Sergiejaus Isajevio naujai į rusų kalbą išversta Donelaičio poema „Metai“.

Paprastai vokiečių baltistų konferencijose nemažai vietos skiriama ir latviams. Šį kartą filologas daktaras Genadijus Vasiljevičius plačiai informavo apie poetą Aspazijos ir Janio Rainio susirašinėjimą „meilės tėvynei, jos laisvei“ tema bei su tuo siejamais latvių istorikų komentarais.

O dabar dar apie tai, kad baltistų pavasa-

nytis kitų sąskaita ir pan. Būtent toksai laisvės supratimas vedąs tautą į dvasinės kultūros krizę, į josios gyvybinių galių silpnėjimą, kartu – į visišką vidinės, tikrosios, laisvės praradimą, po kurio gali sekti ir išorinės, t.y. politinės, laisvės netekimas. Ten link, anot Vydūno, tautai kelią tiesiantys tokie valstybės gyvenime išgalintys dalykai, kaip minėtiosios egoistinių individualių interesų viršenybės prieš bendruosius adoravimas, iš svetimųjų valdymo paveldėtas atotrūkis tarp valdžios ir žmonių, žemas valdžion susisipietusių tautiečių dorovės lygis, jų atsakomybės ir pareigingumo stoka, tautos elito dalies viešai demonstruojamas abejingumas ar netgi niekinantis požiūris į etninę kultūrą, tautinės savasties ugdymo eliminavimas iš švietimo sistemos, savitų tautinių bruožų nykimas mene, menkavertės masinės kultūros skverbimasis į gyvenimą, jos negatyvus poveikis jaunimui ir pan. Visa tai sąlygoja pastebimą tautos dorovės kultūros nuosmukį, žmoniškumo galios atskirame žmoguje silpnėjimą. Tokiomis sąlygomis vykdomasis išoriniams pomėgiams tenkinti skirtos tariamosios laisvės, žmogus prarandąs vidinę laisvę, t.y. galimybę jo dvasiai būti laisvai nuo paviršutiniškų hedonistinių troškimų ir pačiai reikštis taurųjį žmoniškumą. Mąstytojui atrodė, jog pati valstybės orientacija į ekonomikos stiprinimą, materialinio turėjimo skatinimą, spartų civilizacijos laimėjimų diegimą, į pastangas būtent šiose sferose pasivyti kitas tautas esanti vienapusiška, jos neatsveria su šiais tikslais kartu turimas įgyvendinti dvasinis tautos augimas, jos kultūros raida.

Beveik lygiai taip pat ir mes kalbame apie savo šiandieną. Kodėl tad nepasitelkus tiems savo kalbėjimams argumentuoti vyduńskiškuosius perspėjimus dėl to, kas gali atsitikti, kaip nutiko 1940 metais, kai ne dvasinės kultūros puoselėjimas bei žmoniškumo ugdymas yra valstybės gyvavimo pagrindas, o ekonomika, ekonomika ir dar daug kartų ekonomika, kaip tikslas sau, kaip bedvasis monstras, užėmęs Dievo vietą. Taip, Dievo vietą. Išižiūrėkime į statistinio Lietuvos žmogaus svarbiausius rūpesčius – absoliuti dauguma susijusi buitimi, pragyvenimo lygiu, materialine gerove, vartojimu. Juk būtent šitie dalykai sudaro tam statistiniam lietuviui savaime suprantamą gyvenimo prasmę. Labai dažnas net iš pamaldų grįžtas mūsų tautietis ir pilietis, užklaustas apie gyvenimo prasmę, tiesiog nesupras, apie ką klausama. Gal tik paklaustas, ką veikė bažnyčioje, tą prasmę ir pabandys susieti su Dievu, bet ir tai kažin ar tiek, kad sąmoningas

rio konferencijos darbu papildė ir šiais metais Greifsvaldo universitete dirbantis lietuvių kalbininkas profesorius Artūras Judžentis. Vilniškis kalbininkas informavo apie mokslininkų ir visuomenininkų planuojamus, o ir jau atliktus darbus, kurie skirti artėjančioms didžio poeto gimimo metinėms Lietuvoje. Puikus įnašas, bet susilaukta ir įdomių pastabų... Iš dažniau Nemuno šalyje viešinių baltistų lūpų pasigirdo, kad esą Lietuvoje savos kultūros aukštikalniai laiku pagerbiami, bet... ne visuomet palieka žymesnį pėdsaką. Pavyzdžiui, lyginant su panašiais atvejais Europoje, Vilnius, bent žvelgiant svečio akimis, maža ką „paliko“, kai buvo Europos kultūros sostine. Klausimas: ar Donelaičio metai taps aukštesne banga? O atsivežta – šia prasme – ir labai gražių išpūdžių iš Lietuvos – papasakota apie mažą bažnytkaimį Suvalkijoje. Tai Keturvalakiai. Ten mokiniai su savo lietuvių kalbos mokytojais garsėja kaip „donelaitininkai“, kaip puikūs poeto Donelaičio kūrybos interpretatoriai. Tad ir tokiai informacijai nebuvo per toli iki universiteto Unter den Linden gatvėje tolimame Berlyne...

Kristijonas Donelaitis
1714 - 2014

Dr. Napalys Kitkauskas,
*K. Donelaičio memorialinio
muziejaus projekto autorius*

Tolminkiemio klebonijos sodas, paties K. Donelaičio sodintas ir puoselėtas, buvo į pietryčius nuo klebonijos, kalvos šlaite. Štai paties Poeto žodžiai:

„Aš daug valandų praleidžiu savo sode skiepydamas, akiuodamas, sodindamas ir t.t. ir maštau: reikia palikti ką nors aišniais“. Šiuos žodžius mūsų Poetas parašęs viename neišlikusiam laiške, Liudviko Rėzos pacituotame „Metų“ pirmojo leidimo (1818 m.) pratarmėje. Ir iš tiesų, po Rašytojo mirties (1780 m.) dar po keliasdešimt metų jo parapijos gyventojai teprisiminė savo buvusį kleboną ypač kaip gerą ir rūpestingą sodininką. Jo žymusis kūriny „Metai“ tik vėliau tapo žinomas ir atsiskleidė visa savo didybe, tapo Žmonijos savastimi.

Paskutinysis Tolminkiemio parapijos klebonas Emilis Moysichas rašė, kad XX a. pradžioje buvę net du sodai: „Klebonijos aplinkoje buvo du vaismedžių sodai, o prie jų šliejosi daržas. Soduose augo žolė, nes neužteko lėšų jų geresnei priežiūrai. Dar 1916 m. soduose buvo gausu vaismedžių, ir ypač jie buvo puošnūs ir neišpasakytai gausiai žydėdavo per Sekmines. O rudenį jie davė gausybę vertingų vaisių. Klebonas Freybergas prieš 15 metų buvo pasodinęs apie 30 vaismedžių, kurie vedė gausybę greifšteinų, geltonųjų richardų, renetų. Prie klebonijos namo buvusi milžiniška kriaušė bemaž vieno metro skersmens kamienu ir 16 metrų skersmens laja. Manyta, kad ją dar sodino senasis Donelaitis, taigi ji galėjo būti apie 180 metų senumo. Ji viena per metus duodavusi 16 centnerių gerų, tinkamų džiovinimui ir virimui kriaušių. 1928-1929 metų žiemos speigas, kai vieną dieną temperatūra buvo nukritusi iki – 42 laipsnių C, nušaldė jautresnes obelų veisles, geriausias kriaušes, taip pat visas slyvas ir vie-

na didžiulę ankstyvąją vyšnią. Netrukus didelis 1929 metų lapkričio speigas vėl padarė daug žalos jauniems medeliams. Kai atsodinti

Klebonijos aplinkos tvarkymo darbų imtasi tik po to, kai 1979 m. rudenį neseniai atstatytoje bažnyčioje atidaryta K. Donelaičio mu-

Tolminkiemio kleboniją po karo ateiviai iš rytų nugyveno ir apleido. Nors apgriuvęs pastatas skendintis žalumoje iš toliau atrodė gražiai, neprižiūrimas ir nusenušęs sodas bei namo aplinka buvo priaugusi krūmynų, šiekštų. Bet laukinės augalijos tankmė, išsidanginus gyventojams, buvo pamėgusios lakštingalos...

medeliai pradėjo vesti vaisius, 1941 m. žiemos speigas dar sykį sunaikino didžiąją jų dalį. Po to sode regėdavai liūdną vaizdą. Tokių speigų katastrofų anksčiau nėra buvę, nes sode augo labai seni medžiai, kurie tik dabar tapo speigo aukomis“.

Po Antrojo pasaulinio karo Tolminkiemio klebonijos sodas liko neprižiūrimas ir apleistas. Dar buvo likusių pavienių nusenušusių medžių: keletas obelų, vyšnių, šlaito apačioje – keletas ažuolų, klevų. Tarp šių medžių netvarkingai augo labai daug alyvų, kitokių rūšių jaunuolyno. Per šlaito vidurį tarp žolynų ir krūmų dar matėsi zigzagais vingiuojančios karo meto apkasų liekanos. Iš pietvakarių pusės sodo teritoriją ribojo aukštų liepų eilė.

„Alko“ klubo talkininkai iš sodo pašalino menkavertę augaliją, užlygino apkasų randus ir iškuopė per daugelį metų atėivių sąvartynų paverstą klebonijos aplinką

S. Karklio nuotraukos

ėjimas keliu Dievop jam imtų atrodyti kaip pats svarbiausias gyvenimo tikslas. O juk tokį kelią prieš akis kiekvieną gyvenimo akimirka reginti visi darbai ir rūpesčiai įgauti su tuo keliu susijusių prasmę ir nebegalėtų remtis savanaudiškumą ir kitokią blogi įtvirtinančiais principais. Ar bereikia priminti, kad daug tokiomis negerais principais grįsto veikimo matome šiandien siaučiant mūsų politikos laukuose. Pats Dievas atsirinks, kas po tuos laukus darbuojasi dorai, o kas juodus darbus atlieka, bet būtų daug geriau, kad patys besidarbuojantys savo veiksmus būtų suderinę su tuo, kas visuotinai suprantama kaip Dievo aprobuotasis teisingumas.

Vydūnas įstabus ne tiek dėl to, ką ne itin gero matė anuometinės nepriklausomos valstybės gyvenime, o dėl to, kad paaiškino ir tų negerumų priežastis bei visais savo plunksnos darbais ir gyvu žodžiu aiškino, kaip reikia tvarkyti gyvenimą, kad juo būtų realizuojama žmogaus ir tautos gyvenimo prasmė – „siekti tobulesnio žmoniškumo“ ir taip kilti Dievop. Žinoma, galime ir nekreipdami dėmesio į tai, kad toks Vydūnas buvo, patys ieškoti prasmingos būties siekimo būdų. Tačiau beieškodami vis dėlto pasižvalgykime po mūsų intelektualinio ir dvasinio paveldo lentynas, o ten aptiksime bent šiais laikais išleistus keletus Vydūno raštų toms (tai toli gražu ne visas šio kūrėjo palikimas). Į juos pasinėję pamatysime, kad ten esama išminties, kuri iš įvairių pasaulio išminties šaltinių sklinda, tik čia ji dar ir glaudžiai susieta su mūsų tautos gyvenimo realijomis.

Nuolat prisimenu Vydūno misteriją „Prabočių šešėliai“. Joje pavaizduota XX a. pradžios situacija. Tada tauta skynėsi kelią laisvon būtin ir jos ieškodama blaškėsi. Kūrėsi visokie judėjimai, partijos, radosi įvairios ateities vizijos, ir visa tai sukosi apie materialinės gerovės idėją. Ją simbolizavo bendromis to meto aktyvesniųjų tautos sambūrių pastangomis pastatytas paminklas *spėkai ir medegai* – jėgai ir materijai. Jis tautai užstojo kelią į dvasinės raiškos erdvę, kaip pačiam Vydūnui atrodė, į tikrąją, esmingąją, laisvę. Reikėjo tai laisvei paminklo, kaip prasmingo gyvenimo orientyro. Vydūno misterijos herojus Tautvyda nugriauna griezdiškąjį *spėkos ir medegos* paminklą ir pastato paminklą *dvasiai ir šviesybei*. Atrodo, kad mes kol kas tebestatome paminklą *spėkai ir medegai*. Ar pajėgsime jį nuversti? Pajėgsim, jei būsime atkaklūs, jei paėmę vydūniškosios išminties žibintą jo šviesoje labai aiškiai suvoksime, kad dvasinė kultūra yra pats didžiausias prioritetas prasmingo gyvenimo siekiančiam žmogui, savo būties prasmę jaučiančiai tautai, savo tikrąją paskirtį žinančiai valstybei. Kiekvienas iš mūsų kartu su Vydūnu turėtų norėti būti „aiškia žmoniškumo apraiška ir tuo kitus tam žadinti“. Visais savo darbais, visu gyvenimu. Taip, kaip darė pats Vydūnas ar prieš metus mus palikęs Justinas Marcinkevičius, kurį drįsčiau pavadinti vydūniškosios misijos tęsėju tuo laiku, kuriuo lemta gyventi mums. Šie abu didžiavyriai priklauso ne istorijai, o mūsų dabarčiai ir ateičiai, į jų pečius remsimės, jei mąstysime ne tik apie duoną kasdieninę.

Nerimastingos žinios poeto jubiliejui artėjant

Laikas nenumaldomai bėga ir nepajusime, kai prasidės 2014-ieji, Kristijono Donelaičio 300-iejį jubiliejiniai metai. Tačiau pažvelgę į sukakties Valstybinę minėjimo programą, kurią prieš ketverius metus parengė prof. Domo Kauno vadovaujama ekspertų darbo grupė, matome, jog mažai kas nuveikta: dar neatnaujinama sovietmečio laikų ekspozicija bažnyčioje, nebaigti klebonijai gaminti baldai pagal poeto laikų muziejinius pavyzdžius, stringa leidybinis darbas. Viskam trūksta lėšų. Kyla abejonės, ar bus renovuoti poeto memorialo pastatai (Tolminkiemio bažnyčia ir klebonija). Šiuos darbus srities lėšomis turėtų atlikti Kaliningrado specialistai, nes mūsų restauratorių į sritį neketinama išleisti.

Nacionalinio muziejaus direktorė **Birutė Kulnytė** paklausta, kas nuveikta atnaujinant muziejaus ekspoziciją, sakė, kad jau apsitarėta, koks turėtų būti jos turinys, bei pakvietė K. Donelaičio draugiją teikti pasiūlymus. Bet prieš tai būtina pagaminti naujus standus, o daliai medžiagos vizualizuoti ekranuose reikėtų įrengti aparatūrą. Direktorė mano, kad pakaks likusių pusantrų metų iki poeto jubiliejaus šiemis darbams atlikti. Be to, per tą laiką bažnyčioje bus sumontuoti vargonai, bet tai jau Kultūros ministerijos „galvos skausmas“, sakė direktorė.

K. Donelaičio memorialo Tolminkiemyje

ziejaus ekspozicija. Maždaug tuo pačiu metu nustatyta, kad yra išlikęs nenugriautas K. Donelaičio gyvenamasis namas – klebonija. Kaip ir Tolminkiemio bažnyčia su prie jos prisišliejusiu šventoriumi bei kapinaitėmis, taip ir klebonija buvo pastatytos ant kalvelių; tarp abiejų pastatų buvo apie 80 metrų atstumas. Į pietryčius nuo jų buvo įkalnė, už kurios plytėjo lyguma į Romintos girios pusę.

Klebonijos kalvos pietryčių šlaite išaugusius pokaryje medžius, krūmus 1980-1983 m. iškirto Vilniaus skaičiavimo mašinų specialaus konstravimo biuro „Alko“ klubo talkininkai. Jie taip pat išlygino, užpylė žemėmis tame šlaite per Antrąjį pasaulinį karą iškastus apkasus, duobes, griovius.

Vėliau rengiant klebonijos aplinkos sutvarkymo projektą buvo numatyta pašalinti dar vieną kitą menkavertę medį, naujų medelių numatyta sodinti irgi tik vieną kitą, nes norėta, kad būtų išsaugotas klebonijos sodo, į šiaurės rytus nuo jo buvusio bažnyčios šventoriaus ir tarp jų esančios teritorijos bendras vaizdas, kad išliktų senųjų želdynų apsuptyje keliamą rimties ir susikaupimo nuotaika. Juo labiau, kad šią teritoriją pietryčių pusėje, priešais geležinkelio pylimą, riboja iškeruoję keli ažuolai, liepų guotai, o vakariniame pakraštyje – išsirikiavusi aukštų liepų eilė.

Nukelta į 6 psl.

autorius dr. **Napalys Kitkauskas** teigė, kad jau treji metai, kai Kultūros ministerija nieko nenuveikė, jog pabaigtų komplektuoti baldus klebonijai. Kol visuomeniniais pagrindais rūpinosi K. Donelaičio draugija, pavyko pagaminti du trečdalius baldų. Ir dabar, nors artėja poeto jubiliejus, ministerijos pareigūnai tuo nesirūpina.

Dėl nenumaldomai tirpstančio laiko nerimastis jautėsi kalbant su prof. **Domu Kauonu**. Jis mano, jog dabar minėjimo programoje reikėtų palikti tik tuos punktus, kuriuos pavyktų įgyvendinti. Daug darbų išvis negalima pradėti neturint lėšų. Tai nepaprastai svarbu rengiant naujus leidinius, nes reikia atlikti šaltinių tyrimus Rytų Prūsijos slaptajame archyve Vokietijoje, ar verčiant K. Donelaičio kūrybą į kitas kalbas, skelbiant konkursus būsimų leidinių iliustracijoms. Pasak profesoriaus, šiaip taip gauta per 150 tūkstančių litų, tačiau reikėtų 10 kartų daugiau.

Tuo ypač pasipiktinęs dr. **Andrius Vaišnys**, Seimo Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos sekretorius. Pasak jo, net dvejus pastaruosius metus Kultūros ministerija ruošti artėjančiam poeto jubiliejui lėšų išvis neskyrusi, o kas buvo gauta, tai tik Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komiteto dėka.

Steponas Lukoševičius

Kristijonas Donelaitis
1714 - 2014

Pradėkime nuo datų: 300 metų atstumas mus sieja ne tik su Kristijonu Donelaičiu, bet ir su kita sukaktimi – šiemet (2011 m.) sukako 310 metų nuo Prūsijos karalystės įkūrimo. Taigi turime pagrindo kalbėti tokia seka: Donelaitis – Prūsijos Lietuva – Prūsijos karalystė. Beje, šios schemos aptarimas prasingas ir atvirkštine tvarka, nors jis nėra įprastas, ypač lietuvių visuomenėje, pažymėjo doc. dr. Nijolė Strakauskaitė, pradėjusi skaityti pranešimą „Prūsijos Lietuva Prūsijos istorijos kontrastų fone XVIII – XIX a.“. Prūsijos istorinės komisijos narys Frankas Lotaras Krollis yra pasakęs, jog „Prūsijos istorija nestokoja kontrastų“. Tie jo žodžiai tikrai ir kaip šio pranešimo motto, pastebėjo prelegentė. Po karo sąjungininkų kontrolinės tarybos sprendimu (1947-02-05) panaikintos Prūsijos valstybės istorijos vertinimai rodo, jog kontrastų dvasia išliko ir XXI amžiuje.

Ši kontrastų dvasia ne tik turi istoriografinę dimensiją, bet plėtojasi ir dabar. Antai 2002 m. vienas didžiausių Vokietijos dienraščių *Frankfurter Allgemeine Zeitung* paskelbė du straipsnius, kuriuose siūlyta Vokietijos federalinę *Berlin-Brandenburg* žemę pervadinti *Preussen* (Prūsija). Nesistebėtina, kad karštus debatus Prūsijos istorijos tema sukėlė ir ketinimas atstatyti karališkąją *Hohenzollernų* pilį-rezidenciją Berlyno centre*.

Prūsijos istorijos vieną svarbiausių charakteristikų taikliai ir vaizdžiai apibūdino Sebastianas Heffneris**: „Prūsijos istorija – įdomi istorija ypač šiandien, kai žinome, kaip ji baigėsi. Ji turi ilgą formavimosi fazę ir ilgą pabaigos fazę, o tarp šių fazių didelė drama, jei norite, didelė tragedija – grynų valstybinio proto tragedija“. Šią jo mintį pabrėžia daugelis nūdienos Prūsijos istorijos tyrinėtojų, Prūsiją vertindami kaip dirbtinę valstybę – *Kunststaat*, kuri susiformavo, kai jau egzistavo Brandenburgas ar Pomeranija. XIX a. pradžioje pusė Prūsijos gyventojų sudarė iki tol joje negyvenusieji: jų skaičius išaugo pasidalinus Abiejų tautų respubliką, kurios dalis atiteko Prūsijai, bei prisijungus kai kurias žemes vakaruose. O kur dar persikėlėliai iš Brandenburgo po Trisdešimties metų karo ir gausūs kolonistai, atsikėlę į Prūsiją iš protestantams nepakančių kraštų. Tad ir šiuo požiūriu – valstybės nuolatiniu gyventojų „papildymu“ – Prūsija galima vadinti *Kunststaat*.

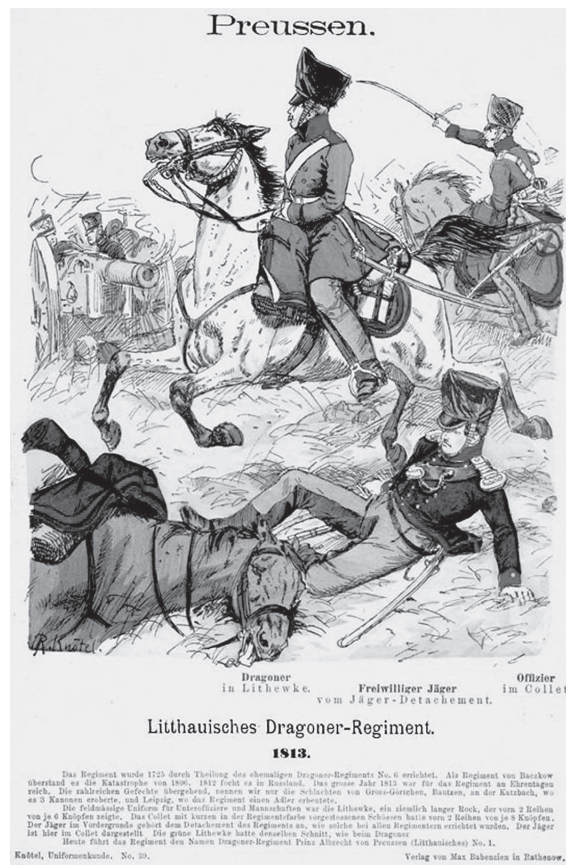
Kita vertus, kalbėjo dr. N.Strakauskaitė, jog, kaip taikliai pastebėjo Christopheris Clarkas***, daugelio šalių istorijoje taip pat nestinga paradoksu. Kad būtų atskleistas šis Prūsijos, nuolat draskomos tarp modernumo ir regeso valstybės, paradoksali istorijos įvaizdis, prisidėjo ir istorikai, kurie visa tai įvardijo „ypatinguoju vokiečių keliu“ (Sonderweg), būk tai atvedusiu ją į 1933 metus.

Tačiau, pasak pranešėjos, esminė paklaida, kurią nurodo ir Ch.Clarkas, yra ta, kad šioje teorijoje, supaprastinus problemas esmę, per daug kaltės suverčiama Prūsijai. Tik iš dalies teisingas kaltinimas Prūsijos diduomenei, 1933 m. padėjusiai legitimuoti Hitlerio valdžią. Svariu kontrargumentu tenka pripažinti ir tai, jog tarp gynusių Weimaro demokratiją buvo ir du Prūsijos atstovai: profsąjungų aktyvistas Albertas Gzesinski, kilęs iš Pomeranijos, ir geležinkelininko sūnus Otto Braunas iš Königsbergo. Pirmasis, tapęs Weimaro vyriausybės nariu, stėjo prieš junkerių feodales privilegijas ir atvirai kritikavo Hitlerį, todėl 1933 m. buvo priverstas emigruoti į JAV. Šio žmogaus politinė karjera, anot Ch.Clarko, atspindi ne tik gilų išpaieigijimą demokratijai visuomenėje, bet ir specifinei istorinei Prūsijos valstybės ir jos institucijų tradicijai. Antrasis, įstojęs į Bismarko dar uždraustą socialdemokratų partiją ir įveikęs sunkius rinkimus, tapo Prūsijos Landtago nariu bei iki 1932 m. išliko Prūsijos žemės ūkio Ministras pirmininkas (Ministerpräsident) [Weimaro respublika turėjo ir daugiau žemių, bet Prūsija buvo didžiausia].

Prūsijos Lietuva Prūsijos istorijos kontrastų fone XVIII-XIX a.

Pradedame spausdinti Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institute 2011 m. spalio 20-21 dienomis surengtos konferencijos „KRISTIJONO DONELAIČIO EPOCHOS KULTŪRINĖS INOVACIJOS“, skirtos artėjančiam Kristijono Donelaičio 300 metų gimimo jubiliejui, kai kurių pranešimų, girdėtų konferencijoje, santraukas. Nesutrumpinti pranešimų tekstai bus paskelbti Klaipėdos universiteto moksliniame žurnale *ACTA HISTORICA UNIVERSITATIS KLAIPEDENSIS 2014-aisiais, Poeto jubiliejiniais metais*.

Jis buvo Prūsijos žemės ūkio darbininkų kovos su senuoju Prūsijos agrarinio elitu lyderiu, o dėl kiek autoritarinio būdo pravardžiuotas „raudonuoju Prūsų caru“. Bet ir jis taip pat sietinas su Prūsijos tradicinėmis vertybėmis – begaliniu darbštumu, kruopštumu, atsidavimu valstybės interesams. Įdomu, kad Otto Braunas maloniai leisdavosi į medžioklę su ideologiniu priešininku Pauliu von Hindenburgu.

Lietuviškas dragūnų (raitųjų pėstininkų) pulkas. Jame tarnavo Prūsijos Lietuvos lietuviai. Pulkas, sudarytas 1717 m., egzistavo iki XIX a. pabaigos

Siekiant išskleisti kontrasto fenomeno reikšmę Prūsijos istorijoje, vienas labiausiai intriguojančių faktų, pasak Ch.Clarko, yra tai, kokia buvo Prūsijos paveldimoji teritorija ir kokią reikšmę ji igijo istorijoje. Nesitikėta, kad Prūsijos valstybės šerdimi vadinto, bet nepalankiai vertinto Brandenburgo su apsnūduisiais miestais valdovai iškiltų į istorijos aukštumas. Tas valstybės galios ir resursų skurdumo fonas, kaip daugelis autorių pastebėjo, padeda suvokti Prūsijos, kaip vienos iš Europos galybių, paradoksalų bruožą – besikartojusius Prūsijos stiprybės ir silpnumo periodus. Aukštinėmis raidėmis Prūsijos istorijoje išrašytos karinės pergalės prie Leipzigo, Waterloo, Königretz, Sedan, bet ir ne kartą Prūsija buvo ant užgesimo ribos. Tai galėjo nutikti per Trisdešimties metų ir Septynerių metų karus bei 1806 metais, kai Napoleonui sutriuškinus Prūsijos armiją net karaliui teko bėgti į Klaipėdą (Memelį), labiausiai į rytus nutolusį ne tik Prūsijos, bet ir Prūsijos Lietuvos miestą, pasakojo dr. Nijolė Strakauskaitė.

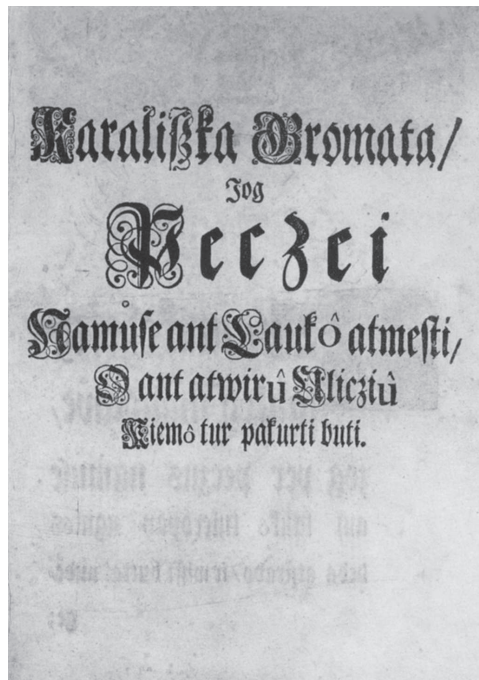
Prūsijos istorijos kontrastai būdingi ir Prūsijos Lietuvai, kuri buvo šios valstybės dalis. Siekiant suvokti Prūsijos Lietuvos istoriją, tenka nesiplėtojant dėmesį sukonsoliduoti tik į žymesnius ir išgalėjusius stereotipus. Šia prasme reikšminga ir Donelaičio asmenybė, padedanti pažvelgti į XVIII amžių, įvardijamą ne tik kaip kultūrinių inovacijų, bet ir Prūsijos lietuviams lemtingą jų akulturacijos amžių.

Pranešėja, į XVIII a. Prūsijos istoriją pažvelgusi kontrastų ieškančiu žvilgsniu, pastebi, kad nors šalyje vyko švietimo epochos ide-

alų sklaida su pažangia teisės sistema, kodeksas dar garantavo dvarininkų luomo prioritetus: tik kilmingieji galėjo įgyti dvarų nuosavybės teisę, juos galėjo teisti tik aukščiausias valstybės teismas ir pan. Šio amžiaus kontrastų fone ryškūs ir dideli Prūsijos pasiekimai švietimo sistemoje, ypač išgyvendinant neraštingumą (Prūsija pirmoji Europoje 1736 m. deklaravo visuotinio pradinio mokslo įgyvendinimo principą ir per šimtmetį jo siekdama daug nuveikė). Bet kartu šis laikotarpis pasižymėjo ir kaip militaristinių ambicijų realizavimo amžius – Prūsijos armija Friedrichui II įžengus į sostą pasiekė 80 tūkstančius karių, kurių išlaikymui reikėjo skirti 80 proc. valstybės biudžeto lėšų. Negana to, į karinės tarnybos sferą buvo įtraukiama vis daugiau šalies gyventojų.

Nors XVIII a. Prūsija buvo militarizuota valstybė, bet ne jos visuomenė. Jei amžiaus pradžioje dar gaudė rekrutus, tai vėliau jau iš 164 tūkstančių karių armijos pusę sudarė užsienio samdiniai. Įdomu tai, kad kareivius dalinių dislokavimo vietovėje pradėta apgyvendinti civilinių gyventojų namuose („im Quartier“) ir jiems leista kurti šeimas – atsisakyta kariuomenės izoliavimo. Tuo metu Prūsijos Lietuvoje, kaip strategiškai svarbioje prieš Rusiją vietovėje, smarkiai padidėjo kariškių skaičius, o vedė samdiniai (tikriausiai vietines merginas) susilaukė per 50 tūkstančių vaikų. Taigi Prūsijos lietuviai, pasak pranešėjos, buvo šio proceso dalis, o militarinė sistema į jų gyvenimą, kaip taikliai įvardijo Manfredas Kleinas****, atnešė inovacijas ir adaptaciją, nors tai ir dar kai kurie kiti valstybės politikos aspektai (kolonizacija) skatino ir savos etninės grupės atsiribojimą. Šią tendenciją poetine forma ironiškai atspindėjo ir K.Donelaitis *Metuose*: „prancūzpalai-kieris...“, „prancūziškas žioplis su šveisturiu storu...“.

Tuo metu Prūsijos armijoje lietu-

1724 m. sausio 8 d. Prūsijos karaliaus Pričkaus Viliaus įsakas lietuvių kalba dėl išgriovimo valstiečių pirkiose esančių duonkepių krosnių. Kad nekiltų gaisrų, tokias krosnis liepiama įrengti kaimo gatvėse

viai kariai su tarnybos draugais-vokiečiais bendravo jų kalba, vokiškai. Dėl to XVIII-XIX a. sandūroje dalis Prūsijos lietuvių tapo

dvikalbiais, priėmę kaip prestižinę vokiečių kalbą, kaip savo valstybės kalbą. Netenka stebėtis, kad Prūsijos lietuvių kalboje radosi vis daugiau germanizmų, o M.Kleino pastebėjimu, pagausėjo lituanizuotų vokiškų posakių. Tai rodo ir L.Rėzos surinktos lietuvių karinės dainos, skambėjusios iki Prūsijos karalystės gyvavimo pabaigos. Jomis žavėjosi Liudvikas Passargė, važiuavęs iš Königsbergo į Cranzą traukiniu, kuriame girdėjo vokiškai ir lietuviškai dainuojančius Prūsijos lietuvių rezervistus. Pasak Passargės, jį sudomino ne tik dainų melodika, primenantį bažnytinį stilių, bet ir vienos dainos priedainio taisyklina vokiečių kalba padainuota eilutė. Tą dainą prieš šimtą metų buvo užrašęs L.Rėza, bet jos priedainis tuomet prasidėjo lituanizuotais vokiškais žodžiais: *Lustik buršeliai...* (vok. *lustig* – linksmas; *bursche* – jaunuolis, karininko tarnas). Ši priedainio evoliucija, pasak N.Strakauskaitės, simbolinė akulturacijos proceso, vykusio XVIII-XIX a. Prūsijos Lietuvoje, išraiška.

Kaimuose akulturacijai „pasitarnavo“ ir Prūsijos militarinėje sistemoje veikusių karinių dalinių mokyklos, pavaldžios dalinių vadams ir karo kapelionams. Jas lankė kareivių vaikai, kuriuos mokino atitarnavę kareiviai – „šulmistrai“.

Akulturacijos procesą gilino ir administracinių terminų vokiškų formų adaptaciją ryškiai atspindėjo Friedricho Kuršaičio leisto „Keleivio“ kalbos stilius, kurį iliustruoja žodžiai *gendrolas* (General), *oberleitmonas* (Oberleutnant), *krygė* (Krieg) ir kiti. Tai galima vertinti, kaip per pusantro šimto metų susiformavusią kalbinę tradiciją, kuri ženklino ir kintantį identitetą.

Tęsiant kalbą apie Prūsijos istorijos kontrastus, būdingus Prūsijos Lietuvai, minėtina ir kontraversiška nuomonė. Apie dvikalbystės plitimą Rytprūsijoje dėl karalystės socialinės-kultūrinės sanklodos M.Kleinas apibūdino kaip natūralų procesą. Kitokios nuomonės laikosi daug lietuvių autorių. Anot Leono Gineičio, žargoninę kalbą gausino dar pranešime nepamintas svarbus komunikacinis kanalas, paprastai kalbant, Prūsijos lietuvių bendravimas su kitakalbe administracija, kuri vadovavosi valdžios dekretais. Tai, žinoma, plėtė Prūsijos lietuvių juridinės kalbos žodyną, bet pažodinis terminų vertimas buvo ir kalbos svetimybių šaltinis. Šį procesą L.Gineitis pavadino kaip „bendros šališkos čiabuvių traktavimo atmosferos“ dalimi. Paprastai vertinant skirtingas minėtų autorių pozicijas galima teigti, jog dvikalbystės išsitvirtinimą tarp Prūsijos lietuvių M.Kleinas aiškino, kaip pranešimo pradžioje minėto „grynojo valstybinio proto“ pasekmę, o L.Gineitis, pagal lietuvių istoriografijoje išgalėjusį stereotipą, šį procesą vadino „germanizacija“.

Kad XVIII a. Prūsijos visuomenė dar nebuvo militarizuota, nors militarizmo tendencijos gilėjo, rodo tai, jog armijos karininkai buvo dvarininkai ar junkeriai, turėję autoritetą kareivių valstiečių akyse kaip natūrali epochos socialinių santykių apraška. Juos, skirtingų luomų atstovus ir karalių, karine dvasia sujungdavo svarbi tradicija – kariniai paradai. Šį faktą, jog Prūsijos visuomenė XVI-II a. dar nebuvo ypač militarizuota, pripažino ir L.Gineitis. Nors tai ir pripažindamas, K.Donelaitis aplinkos tyrinėtojas buvo atsargus: „K.Donelaitis užėmė pacifisto poziciją, militarizmas nepaliko pėdsakų jo kūryboje“. Beje, labiau tikėtina, jog Donelaičiui neteko rinktis – „militaristas“ ar „pacifistas“, nes tokios dilemos jų epochoje Prūsijoje nebūta, sakė pranešėja.

Neginčijama, kad Prūsijos lietuviai buvo ištikimi Prūsijos karaliaus pavaldiniai. Panašios pozicijos laikėsi ir K.Donelaitis: „Aš

visuomet esu buvęs paklusnus karaliaus pavaldinys ir noriu toks pasilikti. Visa mano parapija žino, kad aš dažnai karaliaus įsakymus užaštrinu ir skelbiu paklusnumą“.

Visgi L.Gineitis išvelgia ir „priešišką psichologinį monarchų nusistatymą“, nepalankumą Prūsijos lietuviams dažnai minimomis iš konteksto paimtomis frazėmis, kuriose Friedrichas II atsainiai atsiliepią apie Rytų Prūsiją. Tai „kraštas, kuris toks turtingas arklių, gerai įdirbtas ir apgyvendintas, neduoda nė vienos maštančios būtybės“ arba „Karaliaučius geriau tinka meškoms dresuoti negu mokslui tarnauti“. Čia greičiau Švietimo epochos žmogaus, kokiu neabejotinai buvo Friedrichas II, nuostata, kuri mažai turi bendra su nepakantumu lietuviams, nors neretai tai vertinama būtent tokiam kontekste, sakė pranešėja. Tiesa, kad Friedrichas II yra kritiškai apibūdinęs Rytų Prūsijos aristokratiją dėl jos laikysenos Septynerių metų laikotarpiu. Beje, apie Prūsijos Lietuvą Friedrichas II dar yra sakęs, kad to krašto „merginos skiriasi nuo kumelaičių tik tuo, kad vaikšto ant dviejų, ne ant keturių kojų“. L.Gineitis tai pavadino „monarchijos tradiciniu nusistatymu“ prieš Prūsijos lietuvius. Tačiau visa tai galima vertinti ir kaip arogantišką aristokratų požiūrį į žemutinio luomo atstovus, nesvetimą ir Friedricho II asmeniui. Šie pavyzdžiai išryškina tendenciją, kai germanizacijos stereotipas nukeliamas į XVIII am-

žių – Donelaičio epochą, užgožiant istorines realijas – akulturacijos procesą ir su juo susijusią asimiliaciją.

Apibendrinama tai, kas pasakyta, N.Strauskaitė teigė, jog visi minėti ir neminėti faktoriai turėjo įtakos Prūsijos lietuvių kasdieniam gyvenimui, kuriame neprieštarudami valstybei priėmė „prūsiško gyvenimo stilių“, nors tai neišvengiamai gilino jų asimiliaciją bei keitė etninę identitetą. Konfrontacijos apraiškų reikėtų ieškoti Prūsijos lietuviams atsidūrus jau kitoje valstybėje – Vokietijos imperijoje.

Baigiant reikia pridurti, jog paskutinius du dešimtmečius sparčiai griaunami įvairūs Prūsijos istorijos stereotipai. Ypač nepagrįstos Prūsijos kaltės paieškos vertinant Vokietijos XX amžiaus istoriją. Tai skatina atsakyti ir daugybės stereotipų, susijusių su Prūsijos Lietuvos istorijos samprata, sakė pranešėja.

* Apie karališkosios pilies Berlyne atstatymą rašoma paskutiniame DŽ psl.

** Sebastianas Heffneris – vokiečių žurnalistas ir istorikas.

*** Christopheris Clarkas – Australijos istorikas, gyvenantis Vokietijoje.

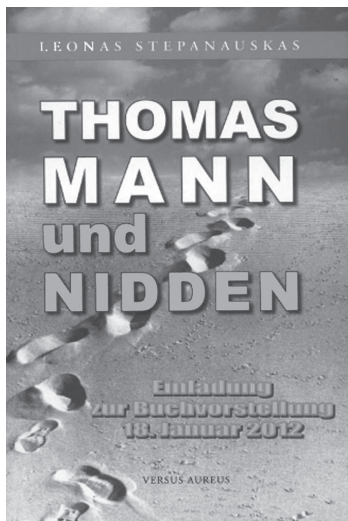
**** Manfredas Kleinas – vokiečių istorikas antropologas.

Tekstą pagal pranešimą paruošė ir iliustracijas parinko DŽ leidėjai

Vokiškai apie Thomo Manno vasaras Nidoje

Šių metų pradžioje, sausio 18-ą, Lietuvos ambasadoje Berlyne buvo susirinkęs gausus būrys svečių į žinomo žurnalisto ir germanisto Leono Stepanausko knygos „**Thomas Mann und Nidenn**“ („Thomas Mannas ir Nida“), išverstos į vokiečių kalbą, sutiktuves. Vokietijos ir Lietuvos draugijos pirmininkas, buvęs ambasadorius Lietuvoje dr. Ulrichas Rosengartenas, net dvi kadencijas atstovavęs savo šaliai Vilniuje, pristatė knygą, kaip reikšmingą abiem šalims kultūros faktą. Lietuvos ambasadorius Vokietijoje Mindaugas Butkus pasidžiaugė, kad ir vokiečiai, Thomo Manno kūrybos tyrinėtojai bei gerbėjai, galės sava kalba skaityti apie rašytojo kūrybingas vasaras jo pamėgtoje Nidoje ir tai liks reikšmingu kultūros paveldu lietuviams ir vokiečiams.

Vakare Leonas Stepanauskas papasakojo, jog medžiagą knygai rinkdamas, anot T.Manno žodžių, iš trilogijos „Juozapas ir jo broliai“, parašytos Nidoje, lyg būtų leidesis „į gilų praeities šulinį“. Be to, susirinkusiesiems buvo labai įdomu klausytis knygos autoriaus pokalbių iš senų darbinių garso įrašų su rašytojo žmona Katja Mann bei jų vaikais. Paties Thomo Manno žodžius apie Nidą skaitė vaikaitis, įdomios knygos apie senelį autorius, psichologas prof. Fridolinas Mannas. Vaikai-

tė Nika Borgese iš Italijos atsiuntė laišką su nuoširdžia padėka už knygą.

Į vokiečių kalbą išversta knyga „Thomas Mann und Nidenn“, pasak liudytojų, tirpė ant Vokietijos ir Lietuvos draugijos, kurios leidimą ji parėmė, stalo, o išleido vilniškė leidykla „Versus aureus“. Būtina priminti, jog praėjusių metų pabaigoje pasirodė trečioji šios knygos laida lietuvių kalba.

DŽ

Knygos „Thomas Mann und Nidenn“ sutiktuvės Lietuvos ambasadoje Berlyne. Kalba Leonas Stepanauskas. Už stalo sėdi dr. Ulrichas Rosengartenas ir Lietuvos ambasadorius Vokietijoje Mindaugas Butkus

Martyno Lukoševičiaus nuotrauka

Vydūno atminimą pagerbs vokiečiai

DŽ leidėjai gavo medžiagą, susijusią su pastangomis įamžinti Vydūno atminimą Vokietijoje, Detmoldė. Vydūno draugija, dvidešimt metų brandinusi mintį atidengti memorialinę lentą ant namo, kuriame gyveno filosofas, pradėjo rūpintis 2010 m. parašiusi raštą Lietuvos kultūros ministerijai.

Atsiliepdamas į Draugijos kreipimąsi Kultūros viceministras Deividas Staponkus, remdamasis kultūros atašė Vokietijoje informacija, atsakyme rašė, kad „panašiu klausimu į Vokietijos vietos valdžios institucijas buvo kreiptasi ne kartą, tačiau iniciatyvų memorialinėmis lentomis įamžinti Lietuvos iškilių asmenybių, kūrybiniais ryšiais susijusių su Vokietija, atminimą nėra pavykę įgyvendinti“, jog „Vokietijos vietos valdžios institucijos nėra linkusios palaikyti šių idėjų“, nes „šalyje apskritai nėra tradicijos nusipelnusių veikėjų atminimą įamžinti tokiomis priemonėmis“.

Be to, viceministras pažymi, kad „artėjant Vydūno garbingai sukakčiai 2013 m. bei atsižvelgdama į ypatingas šio kūrėjo sąsajas su Vokietija, kultūros atašė „ieškosianti galimybių šią sukaktį paminėti atskira kultūrine programa“.

Aukštasis pareigūnas, atsakydamas į Draugijos susirūpinimą dėl Vydūno ekspozicijos Lipės kraštotyros muziejuje panaikinimo, apgailestauja, jog „kultūros ministerija neturi galių įtakoti užsienio šalių muziejų ekspozicijų pasirinkimo“, bet „vis dėlto kultūros atašė ieškos galimybių susisiekti su Lipės kraštotyros muziejumi dėl Vydūno ekspozicijos atnaujinimo“.

Praėjus metams „be pasekmių“, Draugija dėl Vydūno atminimo įamžinimo Vokietijoje vėl su svariais argumentais kreipėsi į Kultūros ministrą, škart į p. A.Gelūną. Bet atsakymą parašė viceministras G.Rutkauskas. Manome, kad raštas skaitytojams bus įdomus įvairiais požiūriais, tad spausdiname beveik visą jo tekstą:

Pagal dabar patvirtintų strateginių planavimo dokumentų – Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012-2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano ir „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011-2019 metų programos įgyvendinimo 2012-2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano priemonės Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, globos srityje numatomas glaudus Kultūros ministerijos ir Užsienio reikalų ministerijos bendradarbiavimas. Pagal minėtų strateginio planavimo dokumentų priemonės, skyrus reikiamą finansavimą, Kultūros ministerija galėtų paskatinti Vokietijos lietuvių bendruomenę prisidėti prie Vydūno atminimo įamžinimo. Užsienio reikalų ministerija, savo ruožtu, strateginio planavimo dokumentuose numatėsi lėšų Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, įamžinimo projektų vykdymui. Šio bendradarbiavimo užtikrinimui Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugšėjo 14 d. įsakymu Nr. IV-573 buvo sudaryta Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, darbo grupė, kuri kultūros ministrui teiktų pasiūlymus dėl Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, pažinimo, sklaidos ir įamžinimo projektų vykdymo.

Jūsų siūlymas bus teikiamas apsvaistyti minėtoje komisijoje, tačiau toks svarstymas galės būti rengiamas tiksliai žinant 2012 m. skiriamus valstybės asignavimus ir patvirtintus ministerijų 2012-2014 metų strateginius veiklos planus.

Be to, rašte Draugijai siūloma Vydūno išgarsinimui pasinaudoti ir šiuolaikiškoms galimybėmis, tarp jų – internetu. Toliau rašoma, kad „jei Vydūno draugija parengtų ir pateiktų konkrečius pasiūlymus dėl Vydūno kūrybinio palikimo ir idėjų aktualizavimo Lietuvos ir Vokietijos visuomenėje turinio ir būdų [...], Kultūros ministerija“ tai aptartų „su Vokietijos Federacinės Respublikos Ambasada Lietuvoje“, o „kultūros atašė Vokietijoje galėtų suorganizuoti renginį, kuriame diskusijoms apie Vydūno kelias idėjas susitiktų Lietuvos ir Vokietijos mokslo visuomenės atstovai“.

Rašto potekstė aiški: tik patenkinus išvardytas sąlygas, būtų galima svarstyti, ar tikslinga atidengti memorialinę lentą filosofui. Susidaro išpuodis, kad siekiama nuvarginus iniciatorių idėją numarinti.

Vydūno draugija patyrusi, kad jai dėl tokio paprasto reikalo siūloma *į Detmoldą važiuoti per Japoniją*, apsidžiaugė, kai sužinojo, jog Vokietijos ambasados Lietuvoje kancleris pirmasis sekretorius Friedrikas Vilhelmas Nehlu domisi Vydūnu – yra susipažinęs su filosofo veikalais „Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“. Vydūno draugijos garbės pirmininkui dr. Vaciu Bagdonavičiui pokalbyje su kancleriu prasitarus apie pageidavimą Detmoldė Vydūnui atidengti memorialinę lentą, p. F.W.Nehlu, Ambasadoriui pritarus, maloniai ėmėsi jam nepriklausančio tarpininko vaidmens. Beje, p.

Po Vydūno draugijos vėliava trečias iš kairės draugijos garbės pirmininkas dr. Vacys Bagdonavičius, ketvirtas – Vokietijos ambasados Lietuvoje kancleris, pirmasis sekretorius Friedrikas Vilhelmas Nehlu, penktas – draugijos garbės narys Leonas Stepanauskas

F.W.Nehlu yra minėjęs, kad jo senelis iš mamos pusės gimęs Klaipėdoje.

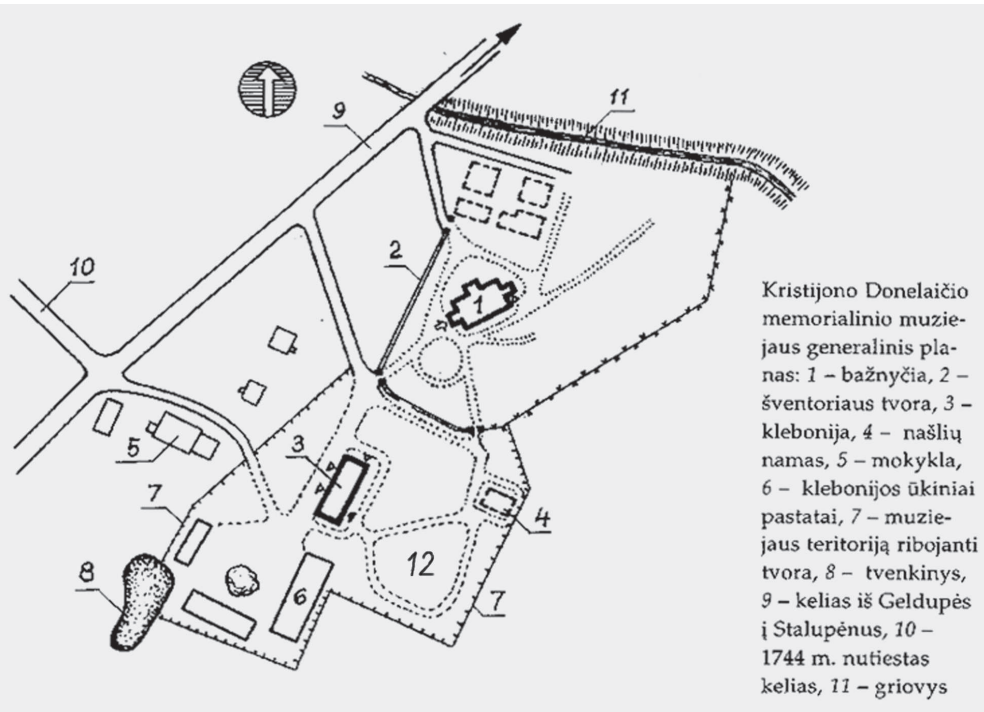
Netrukus pranešta, jog Detmoldo meras Raineris Helleris nedvejodamas remia šią iniciatyvą. Dar daugiau – miesto vadovai, Vydūno draugijai pateikus reikiamą medžiagą, apsiėmė pasirūpinti memorialinės lentos projektavimu, jos gamyba ir finansavimu. Lietuviams beliks tik išsiruoti iš iškilmės! Vokiečiai draugiškai pasiūlė atminimo lentą atidengti 2013 m. gegužės mėnesį per Europos dienų šventę, kai Detmoldė vyksiančius kultūros renginius lankys daug svečių iš visos Europos ir su Vydūnu galės susipažinti kur kas daugiau žmonių.

Vydūno atminimo lentą ketinama atidengti ant namo Viesenštrasė g. 5, kuriame 1946 m. buvo įsikūrę karo pabėgėliai iš Lietuvos ir čia keletą savaičių gyveno Vydūnas. Dabar jame veikia Lipės krašto bažnyčios išlaikomas aukštosios muzikos mokyklos bendrabutis užsienio studentams.

DŽ informacija

Pradžia padaryta: atgimsta Kristijono Donelaičio puoselėtas sodas

Atkelta iš 3 psl.

Kristijono Donelaičio memorialinio muziejaus generalinis planas: 1 – bažnyčia, 2 – šventoriaus tvora, 3 – klebonija, 4 – našlių namas, 5 – mokykla, 6 – klebonijos ūkiniai pastatai, 7 – muziejaus teritoriją ribojanti tvora, 8 – tvenkinys, 9 – kelias iš Geldupės į Stalupėnus, 10 – 1744 m. nutiestas kelias, 11 – griovys

Kristijono Donelaičio sodas pažymėtas Nr.12 Tolminkiemio memorialinio muziejaus plane

Iš N. ir L. Kitkauskų knygos „Kristijono Donelaičio memorialas Tolminkiemyje“

Klebonijos sodo teritorijai buvo priskirtas ir plotas su buvusio našlių namo pamatais (kaip žinome, toje vietoje už savo lėšas namą buvo pastatęs K. Donelaitis).

Iki 1988 m. rudens klebonijos sodo aptvaro vidinėje pusėje įrengti žvyru grįsti nauji takai, o vienas takas vedė nuo minėto našlių namo pamatų į klebonijos pietinio kampo pusę (žr. planą).

Artėja 2014 metai ir Kristijono Donelaičio 300-osios gimimo metinės. Iki mūsų žymiojo Poeto jubiliejinių metų liko visai nedaug laiko. Lietuvoje pastaruoju metu tai proga savo darbus kuria skulptoriai, tapytojai, vieną kitą renginį suruošė rašytojai. Klaipė-

mėn. 22 dieną, Tolminkiemyje vyko K. Donelaičio puoselėto sodo atsodinimo šventė – buvusios klebonijos įkalnės vakarinėje dalyje sodintos obelaitės. Taigi pradėta atkurti buvusį sodą. Tačiau tik iš dalies, nes sodo teritorija buvo gerokai didesnė. Vis tik gerai, kad padaryta pradžia, tegu ir skubota. Obelaitės parūpino Kaliningrado srities atstovai. Į renginį atvažiavo Lietuvos ir Kaliningrado srities televizijos darbuotojai, Kaliningrado srities kultūros viceministras Andriejus Popovas, buvęs srities gubernatorius Vladimiras Jegorovas, srities rašytojai Borisas Bartfeldas, srities PEN centro vadovas Viačeslavas Karpenka (K. Donelaičio premijos laureatas).

K. Donelaičio puoselėto sodo atsodinimo šventėje N. Kitkauskas, buvęs Kaliningrado srities gubernatorius Vladimiras Jegorovas ir rašytojas Borisas Bartfeldas

doje, Kaune ir Panevėžyje buvo surengtos K. Donelaičio „Metų“ naujo vertimo į rusų kalbą sutiktuvės (vertėjas Sergiejus Isajevs). Tačiau K. Donelaičio gimtinė ir pagrindinė gyvenimo bei kūrybos vietovė Tolminkiemis šiuo metu yra už Lietuvos ribų – Kaliningrado srityje, buvusioje Mažojoje Lietuvoje. Ten prieš trisdešimt su viršum metų įsteigtas jo muziejus, Lietuvos žmonių rūpesčiu, lėšomis ir rankomis atstatyta su K. Donelaičio veikla susieta bažnyčia, restauruota buvusi klebonija – mūsų Poeto gyvenamasis namas.

Ir štai pernai rudenį, gražią saulėtą spalio

Lietuvos rašytojų sąjungai atstovavo pirminkas Antanas A. Jonynas su keturiais savo kolegomis. Renginyje dalyvavo Lietuvos kultūros viceministras Deividas Staponkus, mūsų generalinis konsulas Kaliningrade Vaclovas Stankevičius, konsulato kultūros atašė Romanas Senapėdis. Renginyje taip pat dalyvavo Poeto memorialinio muziejaus veiklą nuo jo įkūrimo pradžios nuoširdžiai remianti kaliningradietė Olga Dubovaja bei muziejaus vedėja Liudmila Silova. Įsiminė V. Karpenos žodžiai: „Kristijonas Donelaitis – lietuvių literatūros kertinis akmuo, pateikęs vertybinius

Šiauliečių gėlės Donelaičiui

Šiais metais šiauliečiai net dviem autobu-
sais su 70 talkininkų jau 27-ą kartą buvo nu-
važiavę į Kristijono Donelaičio Tolminkie-
mį, į tradicinę pavasarinę talką. Retai kas at-
vyksta taip rimtai pasiruošęs padirbėti, kaip
šiauliečiai – atsivežė 4 dalgius ir daug kitų
įrankių. „Nenorėjome, kad Poetas mus pava-
dintų *plaučiūnais* ir *pelėdomis*, tad kibome į
darbą“, – pasakojo grįžusi **Izolina Lingienė**,
K. Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus pir-
mininkė. Jie iš Lietuvos atvežtomis gėlėmis
papuošė ir Poeto portretą ant altoriaus.

Be to, talkininkai iš toli kalbėjo, kad Poeto
gimtinę Lazdynėliuose ženklinanti ažuolaičių
giraitė labai apleista – peraugusi kelių metų
žolė paprastu dalgiu jau nebeįveikiama. Negi
artimų bendradarbiaujančių pasienių rajonų
vadovai bei kultūros žmonės to nežino?

Tą dieną Tolminkiemyje apsilankė ir 30
Marijampolės bei Vilkaiviškio moksleivių,
mokytojų ir K. Donelaičio draugijos skyriaus
narių. Šia proga Vilkaiviškio rajono Keturva-
lakių pagrindinės mokyklos mokytoja Virgini-
ja Tabarienė talkininkams papasakojo apie

jų vykdomą projektą „Donelaičio Lietuva“,
pranešė Nemuno euroregiono Marijampolės
biuras.

Kaip visada svečiams programėlę paruo-
šė Karaliaučiaus krašto moksleiviai, besimo-
kantys lietuvių kalbos, o Vilniaus Jono Ba-
sanavičiaus gimnazijos moksleiviai, vadovau-
jami mokytojos Gražinos Mališauskienės, pa-
rodė K. Donelaičio „Metų“ ištraukos sceni-
nė kompozicija.

Kaip ir kasmet keliauninkus vargino sie-
nos kirtimas – šiauliečiai ryte, prieš talką,
rusų patikros laukė net 2,5 valandas. Nepa-
lengvėjo ir vizų įsigijimas – net 67 marijam-
poliečiai jų negavo.

Nors šiauliečių ilgamečio projekto „Šiau-
liečiai – K. Donelaičio palikimo saugotojai
ir atminimo puoselėtojai“ miesto savivaldy-
bė šiais metais nefinansavo, kelionę jiems pa-
dovanojo laikraštis „Šiaulių kraštas“, reda-
guojamas Vlado Vertelio, ir Seimo narys An-
drius Šedžius. Už tai talkininkai jiems dė-
kingi.

DŽ

Šiauliečiai kriptoje prie Kristijono Donelaičio kabo

moralinio elgesio principus, iškėlęs žmogaus
dieviškąją prigimtį“. Gražiai kalbėjo ir Kul-
tūros viceministras D. Staponkus, palinkėjęs,
kad tokios šventės tęstųsi ir mes čia surinktu-
me iki jubiliejinių 2014 metų.

Greta muziejinės ekspozicijos atnaujini-
mo pačioje Tolminkiemio bažnyčioje bei bū-
dingų XVIII amžiui baldų klebonijai gamy-
bos užbaigimo sodo atkūrimas būtų dar
vienas labai reikšmingas K. Donelaičio gimta-
dieniui skirtų renginių priedas. Tačiau sie-
kiant tinkamai atkurti buvusio sodo teritoriją,
reikėtų artimiausiu metu parengti viso so-

do sutvarkymo pasiūlymus. Derėtų sodinti
ne tik obelaites, bet ir kitus vaismedžius, gal
net įterpiant gėlynus. Tuo labiau privalėtų rū-
pintis Lietuvos kultūros ministerija. Pasiūly-
mams (projektui?) parengti reikėtų pakvies-
ti patyrusį specialistą, o juos peržiūrėti turė-
tų komisija. Tik tuomet galėtume šiuos pa-
siūlymus pateikti (tegu ir) Kaliningrado sri-
ties žmonėms įgyvendinti. Mums visiems
svarbu, kaip bus sutvarkyta mūsų žymiojo
Rašytojo gyvenimo ir veiklos vieta, kaip pa-
gerbsime Jo atminimą 300-ųjų gimimo me-
tinių proga.

Medelį sodina rašytojai Borisas Bartfeldas, Olegas Gluškovas ir muziejaus nuolatinė rėmėja Olga Dubovaja

R. Senapėdžio nuotraukos

Kristijonas Donelaitis
1714 - 2014

Vasario 15 d. Vilkaviškio rajono Keturvalakių miestelio bendruomenės salėje sunkiai tilpo išskirtinio renginio dalyviai. Jie minėjo ne tik Lietuvos valstybės atkūrimo dieną, bet susirinko pradėti dvejus metus trukusią projektą, skirtą lietuvių grožinės literatūros pradininko Kristijono Donelaičio 300-osioms gimimo metinėms. Nors šią sukaktį (ir jo vardo metus) minėsime tik 2014-aisiais, tačiau projekto „Donelaičio Lietuva“ dalyviai neabejoja – įdomi, tiriamoji, pažintinė veikla tikrai nepailgės, suartins mokyklų, miestelių bendruomenes, praplės akiratį, ugdyt ir jaunimo, ir vyresniųjų pilietiškumą, rašo **Aldona Kalinauskienė**.

Projekto iniciatoriai – Keturvalakių pagrindinės mokyklos kolektyvas – visus dalyvius susipažinti pakvietė į renginį „Tarp tautosakos klodų“. K. Donelaičio jubiliejui kartu ruošis Pilviškių „Santakos“ gimnazijos, Virbalio vidurinės, Alvito pagrindinės, Marijampolės rajono Padovinio ir Mokolų pagrin-

dinių bei Igliaukos Anzelmo Mautučio vidurinės mokyklų mokiniai ir mokytojai. Taip pat ir šeiminingai: Keturvalakių miestelio bendruomenė bei parapijos klebonas kun. Rytis Baltrušaitis, Marijampolės evangelikų liuteronų parapijos kunigas Vaidas Klesevičius, Marijampolės kolegijos atstovai, Vilkaviškio folkloro ansamblis „Sūduviai“. Projekto tvarkaraštyje, tarp kitų užsiėmimų, numatyta ir diskusija su psichologe Vytaute Venčkauskiene apie tai, kaip K. Donelaičio kūryboje apdainuoti keturi metų laikai veikia dvasinę ir psichologinę žmogaus sveikatą.

Viso šio didžiulio sambūrio koordinatore Keturvalakių pagrindinės mokyklos lietuvių kalbos mokytoja Virginija Tabarienė paklausta, kokie vėjai atpūtė šitokių idėjų, sakė, jog projekto rengimą paskatino pažintis su Berlyne gyvenančiu žymiu lietuvių ir vokiečių žurnalistu Leonu Stepanausku. Vokietijos baltistų moksliniam susivienijimui atstovaujantis garbus mūsų kraštietis, vaikystę ir jaunystę praleidęs netoli Kalvarijos, Jonų kaime, mokėsis ir Rygiškių Jono gimnazijoje, jau ne vienerius metus „serga“ donelaitika, šia tema rašo aktualias publikacijas šalies spau-

doje. „Kai išgirdome jo pasakojimą apie Donelaičio kūrybos bei asmenybės tyrimus Vokietijoje, apie baltistų rengiamas konferencijas ir kad jie domisi, kaip Donelaitis vertinamas Lietuvoje, mums su kolege Regina Gintautaitė ir gimė toks sumanymas. Taip, Donelaičiui yra skirta šiek tiek vietos mokyklų programose, tačiau tai tik lašas jūroje, palyginus su tuo, ką jis davė mūsų tautai, ypač kultūrai, literatūrai. „Noras geriau jį pažinti, išsamiau patyrinėti kūrybą – pagrindinis projekto variklis“, – sakė mokytoja Virginija.

Apie išskirtinį ne tik poeto, bet ir liuteronų kunigo K. Donelaičio vaidmenį to meto lietuvių gyvenime kalbėjo kunigas Vaidas Klesevičius. „Jis buvo tikrai neeilinė asmenybė, labiausiai susirūpinusi tais, kurie gyveno šalia... Donelaičio pašaukimo esmė – būti žmogui pagal Dievo paveikslą. Jis mokė, jog nesvarbu, kas esi: ponas ar būras – Dievo akivaizdoje svarbu tik tai, kaip sąžiningai išpildai savąją pareigą...“, – sakė kunigas Vaidas ir pagyręs visus už gražiai giedotą (ne tik iš fonogramos) Lietuvos himną linkėjo projektui tapti dar vienu lietuvių puoselėjančiu sambūriu. „Kokia ji graži – Done-

Kunigo Vaido Klesevičiaus pagyrimo žodžiai už lietuviybės puoselėjimą, be abejo, buvo skirti ir Keturvalakių pagrindinės mokyklos vadovėms: direktorei Violetai Šaukščiuvienei (dešinėje) bei jos pavaduotojai Renatai Sakalauskienei

laičio, tavo ir mano Lietuva... Išsaugoti ją, jos kalbą ateities kartoms šiandieną yra mūsų pareiga...“

Tarp tautosakos klodų atradę daugybę patarlių, dainų ir šokių šventės dalyviai taip įkaito, kad Ke-

turvalakių bendruomenės salėje spragsintis židinytas tapo tik simboliu šilumos šaltiniu... Jaunimas rodė savo išmonę viktorinoje, repavo lietuviškas patarles, jas vertė į užsienio kalbas. „Sūduviai“ autentiškų dainų ir šokių koncertu pateikė tokį lietuviybės guvumą, kad ne vienas užsigėdė papildyti jų ansamblio gretas arba bent jau išmokti šokti... „Šleivą, kreivą karvę“.

Pasilinksminus projekto dalyvių laukia rimtas darbas: K. Donelaičio kūrybos temomis vyks piešinių, fotografijų parodos, inscenizacijos, viktorinos, filmuotos medžiagos pristatymai, „Metų“ ištraukų skaitymai, tarminės leksikos rinkimas bei daugybė kitų užsiėmimų. Jau numatytos kelionės rinkti medžiagą į Vilniaus universiteto bei Kauno viešąją bibliotekas, o projektą tikimasi baigti kelione į Tolminkiemį.

Jeigu tokia veikla sudomintų, projekto rengėjai kviečia prisijungti ir kitas mokyklas. O kad entuziazmo ir noro neprištigtų, visiems belieka pasikliauti sena gera lietuviška patarle, kuria, ko gero, savo gyvenime vadovavosi ir pats Kristijonas Donelaitis: „Reikia Dievu pasitikėti, bet rankų sudėjus nesėdėti...“

Keturvalakiai. Projekto „Donelaičio Lietuva“ dalyviai bei projekto koordinatore mokytoja Virginija Tabarienė

Vytauto Paliulio nuotraukos

Konkursas „Rašome Donelaičiui“

Kristijono Donelaičio draugijos Marijampolės skyrius surengė rašinių konkursą „Rašome Donelaičiui“, skirtą mūsų didžio poeto 300-ųjų gimimo metinėms, „Sūduvos gido“ pranešimą skelbia **Nemuno euroregiono Marijampolės biuras**. Konkurso finalas įvyko gegužės 4-ą. Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos išvakarėse. Jame dalyvavo 33 autoriai, pateikę tris kolektyvinius rašinius ir keliolika darbų, iš kurių daugiausia scenarijų. Konkursui tris darbus parašė vyresnio amžiaus kūrėjai, tačiau dominavo moksleiviai, kuriuos konsultavo net 11 mokytojų. Džiugu, kad savo kūrybinius darbus

atsiuntė ir 4 mokytojos.

Tautkaičiuose, klotimo teatre „Gegnė“, surengta finalinė konkurso šventė, į kurią svečius rinktami pokalbiui pakvietė „Vilgos“ šokėjos (vadovė Virginija Sagulina) simbolišku šokių „Šešupėlė“.

Šventėje giedotos liuteroniškos giesmės (jų mokė kunigas Vaidas Klesevičius) ir pasodinti Marijampolės urėdijos padovanoti medeliai.

Renginį globojo Marijampolės savivaldybės švietimo ir kultūros skyrius, VšĮ Nemuno euroregiono Marijampolės biuras, labdaros ir paramos fondas „Sūduvos ateitis“.

Karaliaučiuje prisimintas Justinas Marcinkevičius

Kaliningrado/Karaliaučiaus miesto bibliotekoje, kurioje veikia lietuvių kalbos knygų skyrius, š. m. kovo 29 d. vyko turiningas poezijos vakaras, skirtas Justino Marcinkevičiaus mirties metinėms, iš Karaliaučiaus rašo **Eugenija Untulienė-Kreft**.

Vakarą pradėjo solistė N. K. Antonova, pagiedojo Bacho-Guno „Ave Marija“. Poeto J. Marcinkevičiaus ir savos kūrybos eiles skaitė Karaliaučiaus lietuviai. Eugenija Untulienė-Kreft susirinkusiuosius supažindino su Kaliningrade gyvenančiu poeto J. Marcinke-

vičiaus giminaičiu Algirdu Jodenu, kuris padeklamavo poeto eilėraštį „Kaip gražiai mane augin“ ir pasakojo, kaip poetas jį sukūrė. I. Kanto universiteto Filologijos fakulteto studentės, vadovaujamos dėstytojos Violetos Lopetienės, atliko literatūrinę kompoziciją. Poezijos vakaras pasibaigė skambant Šuberto kūriniui „Mano giesmė“.

Liudviko Rėzos lietuvių kultūros draugija labai dėkinga bibliotekos vedėjai Larisai Jankovskajai už suteiktą pastogę, o Mirai Ostrovskajai už surengtą šį vakarą.

Kur Klaipėdoje statyti paminklą Vydūnui?

Neseniai įsikūręs **Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto skyrius** ir tuo pagyvinęs Mažosios Lietuvos reikalų tarybos veiklą, pasiūlė Klaipėdos Atgimimo aikštėje pastatyti paminklą Vydūnui. Architekto A.Skiezgelio liudijimu, idėja, kilusi dar 1982 m., išliko aktuali. Tiesa, tuomet galvota, jog paminkle reikėtų įamžinti ne tik Vydūną.

Kaip daugelis žino, Vilhelmas Storosta-Vydūnas, tilžiškis, dažnai viešėdavo Klaipėdoje. Čia gyveno daug filosofo bičiulių ir bendraminčių – kultūros bei politikos veikėjų, su kuriais jį siejo veikla Mažosios Lietuvos labui.

Vydūno įamžinimui Klaipėdoje pritaria dabartinis jos meras **Vytautas Grubliauskas**, Klaipėdos garbės pilietis ir žinomas Mažosios Lietuvos istorikas **Bernardas Aleknavičius** bei visas būrys Mažosios Lietuvos praeities tyrinėtojų. Pasak B.Aleknavičiaus, Vydūno atminimui skirtam paminklui vietą būtų galima surasti įvairiose Klaipėdos erdvėse, tik svarbu, kad tai būtų organiškai junginys ir dermė su aplinka.

Tuo klausimu diskusija kilo internete.

Tikrai džiaugiuosi, kad iškelta idėja įamžinti Vydūno atminimą Klaipėdoje. Juolab kad artėja Vydūno 150-metis, (2018 m.), o Klaipėdoje nėra net Vydūno gatvės ar alėjos, nors jis su Klaipėda glaudžiai susijęs, rašo prof. **Ramūnas Povilanskas**. Siūlytini visokie variantai, pavyzdžiui, su Klaipėda niekuo nesusijusio proletarinio poeto Janonio gatvės pervadinimas Vydūno vardu ir biusto ar paminklo jam pastaty-

mas šioje gatvėje esančiame skverelyje. Diskutuokime!

* * *

Saulius Sadonis, Vydūno muziejaus Kintuose įkūrėjas, pasiūlymą komentuoja plačiau:

„... pati mintis statyti paminklą Vydūnui nėra nauja. Apie tai su pertrūkišiais svarstoma nuo 1988 m., Vydūno jubiliejinių 120-ųjų gimimo metinių. Tačiau visados kildavo klausimas „O kur jį statyti?“ Daugelis sutinka, kad tam būtų skirta sakralinė ir reikšminga vieta.

Be to, ji turėtų būti labiausiai susijusi su jo gyvenimu ir veika. Labiausiai, žinoma, tikų Tilžė. Tik jau daugiau kaip 50 metų tokio miesto nėra. O tai, kas ten dabar, nei dvasia, nei išvaizda ar gyvenimo būdu neprimena lietuviams buvusio labai svarbaus miesto. O svajoti, kad kada nors jis vėl bus toks, koks buvo – visiškai nesąmonė.

Kita vieta – lyg ir Šilutė, jai labiausiai tai pritaikytą, nes kaip ten bebūtų, vis tik daugiausiai su šia vieta Vydūnas sietinas: gimė Jonaičiuose-Mažiuose, pirmoji darbovietė Kintuose. Pagaliau, kai hitlerininkai pakėlė galvas, jis rengėsi iš Tilžės persikelti į Šilutę. Ir tik atsitiktinumas sutrukdė, nes jau ir butas jam buvo parinktas čia. Todėl šilutiškiai jau ir [paminklui] maketą prieš dešimtmetį buvo parengę, tačiau iki šiol sumanymas nepajudėjo. Manau, kad todėl, kalbant metaforiškai, jog „pats Vydūnas to nenori“. Be to, Šilutė nėra labai dėkinga vieta, kurioje būtų galima tokią paminklą pastatyti.

Žinoma, kiekvienas miestas gali turėti pasistatęs po paminklą Vydūnui, kaip kažkada daž-

nas miestas buvo pasistatęs paminklą Vytautui Didžiajam. Tačiau ar tai reikalinga? Ir Vydūnui, ir šiaip žiūrint kultūriniu požiūriu. Jei į Klaipėdą žvelgtume kaip į visą šio krašto praeitį jungiamąją vietą, tai gal nevertėtų statyti po paminklą kiekvienam XIX-XX a. kultūros ir politikos veikėjui, o sukurti kažką bendra [visiems], – tai lyg parodytų vienybę, bendrumą ar kažką panašaus. Gal galėtų būti savotiškas monumentas, kuriame po „kertelę“ būtų skirta [kiekvienam], prisidėjusiam prie krašto kultūros suklestėjimo. Tačiau tai turi būti labai subtiliai padaryta, nes Klaipėdoje baibokas jau yra, priešingoje minimos aikštės pusėje ant upės kranto... O tam, kam kilo mintis Vydūnui paminklą statyti dabar siūlomoje vietoje, galiu tik pamanyti, kad jis visiškai nežino, kas buvo Vydūnas, ir tiesiog nori save įamžinti. O gal skulptorius jau turi kažką sukūręs ir nori tai „prastumti“... Nors aikštė dabar ir labai gražiai vadinama, VISIŠKAI ir absoliučiai neatitinka Vydūno dvasios. O svetimas stabas toje vietoje jau buvo. Todėl tikrai nereikia išniekinti Vydūno atminimo, padarant jį nauju...

Jei jau vis tik būtų nutarta filosofą įamžinti, tai labiau pritarčiau Ramūno Povilansko minčiai, kad tam tikrą skverelį dabartinėje Janonio gatvėje. Tai labiau kamantinė vieta. Ir ten greičiau pritaikytą ne paminklas, o kažkoks, kaip dabar sako, paminklinis ženklas. Iš kitos pusės, ši vieta gal ir neblogo, tačiau ji visą laiką apstatyta automobiliais. Tad ramybės ir vaizdumo ten būtų ne kažin kiek. O Vydūnui reikėtų rimties ir susikaupimo“.

* * *

Dabartinę Atgimimo aikštę reikėtų palikti ramybėje. Šiuo metu niekas nežino, kas čia

bus ateityje, rašo **Albertas Latužis**. Palaikytičiau mintį paminklui rasti vietą Janonio gatvėje. Čia yra laisvas mažas skverelis, netoli centras, išsaugota nesudaryta senoji architektūra. Būtų galima pakeisti ir gatvės pavadinimą (arba bent dalies), nes Klaipėda su Janoniu neturi jokio istorinio ryšio.

* * *

Reikėtų ne naujo „stabo“ plynoje sovietinėje aikštėje, o dvasingos vietos, išlaikiusios Vydūno epochos bruožus ir galimybę susikaupimui. Pagarbiai – **Martynas Purvinas**.

* * *

Gerbiu Jus visus, bet pritariu šitokiai idėjai negaliu. Miesto centre reikia atstatyti biržos pastatą ir šalia esančių pastatų išorinius fasadus. Viduje galima daryti ką tik norite, nors ir zooparkus, bet seni fasadai turi būti. O dėti Vydūno paminklą Lenino paminklo vietoje, tai visų pirma Vydūno negerbimas ir tam veiksmui ABSOLIŪČIAI NETINKAMA VIETA. Pirmiausia reikia atstatyti centrą, kad miestas nebūtų panašus į tarybine Klaipėdą, o tada planuoti paminklus.

Čia yra mano, **Romano Borisovo**, nuomonė.

* * *

Visiškai pritariu gerb. Romano Borisovo nuomonei. Klaipėda turi būti Klaipėda, Vydūnas Lenino vietoje – tas pat kaip Maskvoje. **Letas Palmaitis**.

* * *

Vydūno draugijos garbės pirmininkas dr. **Vacys Bagdonavičius**, paklaustas, ką jis mano, atsakė, kad dabar svarbiausia, jog prisimintas sumanymas pagerbti Vydūno atminimą vėl neužgestų. **DŽ**

Berlyne vėl matysime karališkąją pilį

Minint Lietuvos vardo 1000-metį, DŽ rašydama apie Vilniuje atkuriamus Valdovų rūmus – Žemutinę pilį užsiminė, jog ir vokiečiai ruošiasi atstatyti Prūsijos karalių ir Vokietijos imperatorių rezidenciją, karališkąją pilį Berlyne. Dabar Vokietijos sostinės piliavietėje konservuojami atkasti pamatai. Pilies atstatymo darbai turėtų prasidėti 2014 m., o pasibaigti 2019 m. Pilyje manoma atstatyti buvusias patalpas, bet kol kas tik kai kuriose ketinama atkurti interjerus. Vokiečiai, norė-

dami išvengti įvairių šalies istorijos interpretacijų, atstatytąją pilį ketina vadinti *Humboldt-forum*.

Per karą išlikusios tvirtos pilies sienos sprogdintos komunistinės Rytų Vokietijos metais. Buvęs režimas išsaugojo tik vienerių vartų fasadą, kurį perkėlė į kitą pastatą: būk tai prie šių vartų K.Libnechtas skelbęs savąsias idėjas.

S.L.

Sprogdinama Berlyno pilis ir vienas iš likusių puošybos fragmentų

Ketinamos atstatyti Berlyno pilies maketas

Rusija netesėjo savo pažadų

Net per septynerius metus (nuo 2007 m.) nepavyko atidaryti turistinį vandens kelią Nerijos pakrante, nors buvo susitarę aukščiausi Rusijos ir Lietuvos pareigūnai. Priežastis – neįrengtas pasienio kontrolės postas Rybachų gyvenvietėje, turėjusioje gražų lietuvišką pavadinimą Rasytė. Taip sužlugdytas Klaipėdos ir Neringos savivaldybių vykdytas su-

manymas pagal Europos Sąjungos Kaimynystės programą pramoginės laivybos projektas – įsigytą keleivinį laivą „Macklenburg“ teko parduoti. Be to, dėl Rusijos uždarytos sienos nerengtos tarptautinės buriavimo regatos, atsisakyta kitų, ne tik Lietuvai, bet ir Rusijai naudingų investicijų, susijusių su kultūrinio turizmo plėtra.

Netekome Viliaus Algirdo Trumpjono

Š.m. kovo 4 d. eidamas 76-uosius metus JAV staiga mirė **Vilius Algirdas Trumpjonas**, Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas. Velionis gimė 1936 m. lapkričio 30 d. Klaipėdoje. 1939 m. naciams užgrobus Klaipėdos kraštą, 1940 m. birželio mėnesį iš Klaipėdos su šeima ištremtas į Lietuvą. 1941 m. pavasarį išvyko į Vokietiją, iš kurios 1951 m. emigravo į JAV, ten baigė Iliinojaus universitetą ir dirbo naftos pramonėje.

Buvo renkamas Lietuvių evangelikų liuteronų *Tėviškės* parapijos Čikagoje tarybos pirmininku, aktyvus Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugijos narys, nuo 1994 m. pirmininkas, Mažosios Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio valdybos bei Mažosios Lietuvos fondo tarybos narys, nuo 2005 m. – jos pirmininkas. Be to, Velionis buvo M. Mažvydo paminklo Klaipėdoje statymo komiteto narys, jo pastatymui aktyviai rinko lėšas. Nuo 1998 m. V.A.Trumpjonas kasmet vyko į Karaliaučiaus kraštą, kur lankė mokyklas ir

rėmė lietuvių kalbos kabinetus, Mažosios Lietuvos lietuvių draugijas, savo pastangomis surinktą paramą teikė lietuvių vaikų ir jaunimo stovykloms, renginiams, šventėms, ekskursijoms po Mažąją ir Didžiąją Lietuvą, laikraščiams *Naujasis varpas*, *Naujoji aušra* ir kitiems leidiniams, talkino rengiant M. Lietuvos enciklopediją, organizavo jos išleidimą bei platinimą.

V.A.Trumpjonas su žmona Danute Purvinaite-Trumpjoniene užaugino ir lietuviškoje dvasioje išauklėjo tris dukteris: Kristiną, Aldoną ir Niką-Stasę, kurių šeimos remia lietuvių išeivių bendruomenę, dalyvauja tautiniuose renginiuose, lankosi Lietuvoje. Pagerbiant Viliaus A.Trumpjono visuomeninę veiklą 2006 m. jis apdovanotas LR ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi.

Velionio gyvenimo ir veiklos atminimas pasiliks jį pažinojusių kraštiečių ir tautiečių širdyse, sakoma Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ pranešime.